

JUST BÉLA:

MAGÁNYOSSÁG*

Elhagyta a völgyben meglapuló földszintes házakat, melyek itt a városvégen szeszélyes összevisszaságban nőttek ki a földből, — az egyik görcsösen kapaszkodott a hegyoldalba s ablakai szinte kitértek az erőfeszítéstől — és megindult a kocsúton Alsópusztá felé. Télutó idején nehezebb alkotmány nem merészkedett erre az útra, mert a hegyről lefolyó hólé helyenként hatalmas tócsát képezett, s még a legerősebb teherautó is megfeneklett volna benne. Addig kellett várni, míg a talaj lassankint fel nem szította a vizet, mert napfény alig hatolt be ide. A kétoldali platánsor ájultan hajolt össze s féltékenyen elrejtette az utat a külvilágtól. Az első pocsolya előtt Andrea megtorpant, megkísérelte oldalt kikerülni, de mikor látta, hogy ez veszélyes vállalkozás, mert könnyen megcsúszhat a felázott talajban, s beleeshet az út mellett kanyargó Sédbe, mást határozott. Ha sikerül megkapaszkodnia a kissé magasabban fekvő fába és a köztük lévő bokros növényzetbe, kikerülheti a vizet. Csak az első lendületnek kell sikerülnie. Esőköpenyének végét övéhez erősítette, aztán mint valami fiatal állat, nekirugaszkodott és a következő pillanatban már hozzátapadt a nyirkos fatörzshöz. Kissé remegő térde megtámaszkodott a platán aljában, teste oldalt hajolt s keze már kereste a következő ágat vagy bokrot, mely egy újabb platánig elsegíti. Amikor a tócsa tulsó oldalán megint leereszkedett az útra, ruhája egész nedves volt s kézfeje is felhorzsolódott, de a siker érzete olyan kellemes volt, hogy semmit sem vett észre. Most valamivel gyorsabban folytatta útját, mely észrevétlenül emelkedni kezdett, majd megint lejtett s ezzel egy időben a Séd egyhangú, szinte ütemes csobbanása is elhalkult s fölerősödött. A homály mindjobban ráfeküdt az útra és a mellette emelkedő erdőre. Andrea megnézte karóráját: hat múlt néhány perccel, s csak most vette észre, hogy milyen gyorsan haladt. A forduló mögött már feltűnt a malom s a fahíd, mely sétájának végpontját jelentette. A malom után az út elhagyta a patakot, a platánsor is lemaradt, s vele együtt a homály is, melyet Andrea

* Részlet a szerző *Szagomise* című regényéből, mely ősszel jelenik meg.

már akkor szeretett, amikor annak még nem volt értelme számára: tíz évvel azelőtt. Nem akart mostohaanyjával a Tátrába utazni, s mert még túlságosan gyerek volt ahhoz, hogy akaratának érvényt tudjon szerezni, addig töprengett, míg ki nem talált valami megoldást. Amikor anyja még élt, az volt a szokás, hogy a rokon Galtos-gyerekek néhány hétre Budapestre jöttek, s ugyanakkor Andrea vagy Edit Püspökváron nyaralt anyai nagynénjénél. Apja márcsak azért sem utasította vissza első felesége húgának a meghívását, mert óvatosan elkerült minden olyan tettet, amiből azt lehetett volna következtetni, hogy hűtlen lett megboldogult felesége emlékéhez. Andrea jobban érezte magát a Fenyves-utcai földszintes ház hűvös szobájában, mint mostohaanyjával Tátraszéplakon, de a püspökvári tartózkodás csak akkor lett volna teljes öröm a számára, amikor egy magányos séta alkalmával felfedezte az elhagyott malmot, melynek zúgója mellett oly nyugodtan lehet álmodozni. Itt a legforróbb napon is hűvösség árad az örökké árnyékban levő épületből, mely már félig beomlott s benőtte az inda.

A fiatal asszony vigyázva lépegetett a fahídon, s a korlátban is alig mert megkapaszkodni, mert az alkotmány már tíz évvel azelőtt is rozoga volt, s az ember sohasem tudhatta, melyik pillanatban dől össze. Karcsú alakját még jobban megnyújtotta a hosszú esőkabát, mely időnkint megcsillant a homályban. Ebben a késő délutáni órában s az elhagyott környezetben, a tétován előrehaladó alak szellemnek látszott, akit megtévesztett az erdő előtt beálló sötétség és kimerészkedett földalatti oduiból. Elért a híd végére, s mintha valaki üldözné, egyetlen szökelessel leugrott róla. Egy évtizede, hogy nem járt itt, de a legkisebb részlet is tisztán élt emlékezetében, s ha nem is látná a homályban azt a fekete csíkot, mely az ösvényt jelentette, a víz zaja — mintha valaki selyempapírt gyűr-ne össze — elvezetné a malom fala mellett meghúzódó kőpadig.

Leült, nekitámasztotta hátát a falnak, melyet valamikor vadszöllővel futtattak be, s olyan kellemes szédület fogta el, hogy pillanatok alatt elalszik, ha a fölötte levő láthatatlan fáról szabályos időközökben hideg esőcsepp nem hull arcára. Cipőjén keresztül is érezte az évek alatt felhalmozódott levelek lágy szőnyegét, s ha az álmoság nem bénította volna meg egész testét, annyira, hogy kezét sem tudta mozdítani, kimondhatatlan örömmel feküdt volna le a levélágyba, arccal az égettszagú leveleknek. A

csendet nem zavarta meg semmi, még a lehulló vízcsepp is zajtalanul ért a földre.

Andrea már napok óta várt erre a sétára, de attól a naptól kezdve, hogy Püspökvárra érkezett, állandóan esett a hó, vagy a tél végét jelző havas eső. S még valami más is visszatartotta. Szívében hálát érzett nagynénje iránt, aki szeretettel befogadta őt, mikor azon az emlékezetes februárvégi napon otthagya az apai lakást, s egy szállodában töltött éj után leutazott a dunántúli kisvárosba. Gyűrött arccal, megviselten állított be; nem kérdezték tőle, miért jött, mi történt, nagynénje azonnal lefektette, s estig nem mozdult el ágya mellől. Ez a természetes anyai szeretet anyira meghatotta Andreát, hogy napokig nagynénje oldalán maradt, s lassankint mindent elmesélt neki. Ha délutánonkint, amikor már az ablakhoz kellett ülni a könyvvel, eszébe is jutott a malom, nem akart felállni, s azt mondani: „Elmegyek egy kicsit sétálni,” mert úgy érezte, hálátlanság lenne magára hagyni azt a lányosarcú, kissé őszülő asszonyt, aki gyermekei harisnyáját foltozta, amíg ő a *Karenina Annát* olvasta fennhangon. Ma is csak azért tudott elmenni, mert nagynénje egy beteg ismerőst látogatott meg. Az idő is megváltozott: a hegyekből jött szél szétkergette a felhőket, s némileg felszárította az utat.

Olyan mély sötétség vette körül, hogy a szürke falat sem tudta megkülönböztetni, amelynek hátával támaszkodott. De nem érzett semmi nyugtalanságot. Ellenkezőleg, kislány-korától kezdve szerette a homályt és az éjszakát, s gyakran megtörtént, hogy a bezárt redőnyök mögött sötétben ment egy távolabbi szobába, ha valamit el kellett hoznia. Tapogatózva járt a bútorok között, de biztos érzéssel, akár a vak. „Andrea, az éjszaka lánya,” mondta néha tréfálkozva anyja. Éltető eleme volt a homály. Zárkózott, szótlan lénye most kitágult, szinte belélegezte a sűrűsödő sötétséget, mint valami nehéz, kábító illatot.

Meddig ülhetett így? A jóleső szédület még nem múlt el, de érzékei megint szabályosan működtek, sőt felfokozott érzékenységgel, mert amíg az előbbi nagy csendben semmit sem hallott, most — néhány perc vagy óra óta — mintha egy évszázadok óta halott világ támadt volna fel körülötte ezernyi kopogásával, zúgásával, susogásával, nyugtalan morajával. Tudta, hogy karórájának finom ketyegését hallja, de érzékei úgy közvetítették agyával, mint ha végtelen távolból jönne a hang, fokozatosan felerősödve, mindenfelől, fenyegetőleg, akadályt nem ismerő erő-

vel. Feje fölött zúgni kezdett a fa, Andrea megkülönböztette a száraz levelek zizegését az ágak ellenséges zörgésétől. De csak akkor futott át rajta a meglepetés és nyugtalanság érzése, amikor majdnem tisztán maga előtt látta a fa nedves törzsét, ágainak kusza rendszerét, s távolabb, a különálló magtár körvonalait. Tisztán emlékezett arra, hogy amikor leült a kőpadra, a homály már olyan erős volt, hogy a tárgyak elsüllyedtek benne, s valamivel később azt a falat sem tudta kivenni, mely hátát tartotta. Most pedig — s ez a megállapítás megborzongatta — a táj olyan tisztán rajzolódik ki előtte, mintha valaki alulról, a csapzott, összetapadt levélréteg alól világítaná meg homályos üvegű reflektorral. Egy pillanatig azt hitte, talán elaludt, s ez a fény már a hajnal előtti órák derengése, de mikor órájára tekintett, az idő annyira meglepte, hogy csaknem felkiáltott. Még nem volt negyed hét, pedig tisztán emlékezett arra, hogy amikor az utolsó forduló előtt megnézte óráját, azon hat múlt néhány perccel. A fordulótól a hidig, majd a kőpadig, az út nem tart tovább három-négy percnél, de ez azt jelentette, hogy majdnem negyed hét volt, amikor ide leült. S most, órák, vagy legalább is egy óra múlva sem mutat többet a homályban megcsillanó szerkezet. S ha nem is hallotta volna bántóan éles ketyegését, azt hihetné, hogy közben megállt. Andrea hátán hideg szaladt végig, hirtelen mozdulattal felállt s néhány lépést tett, de még ebben a mozdulatban is volt valami fenyegető, s így ahelyett, hogy a változás megnyugtatta volna, még jobban felizgatta. Lába remegett az izgalomtól, a fáról lehulló vízcseppek helyett most homlokáról hullt verejték arcába, s amikor az öntudat végső megfeszítésével valami csillapító szót akart félhangosan magának mondani, az „ugyan, ugyan” helyett csak rekedt kiáltás tört elő torkából.

S mintha ez a kiáltás előre megbeszélt titkos jel lett volna, a következő másodpercben Andrea csodálkozva látta, — de már minden félelem és nyugtalanság nélkül — hogy a kőpadon, pontosan azon a helyen, ahol az elébb még ő ült, egy esőköpenyes alak támasztja hátát a szürke falnak. Arcát nem láthatta, mert csuklyája (mint neki is) fel volt húzva, s ahelyett, hogy feléje nézett volna, elfordította tőle fejét és a távolságba kémlelte. De amikor Andrea első meglepetése elmúlt, s jobban megnézte a mozdulatlan, szoborhoz hasonló alakot, úgy tetszett neki, mintha nem esőköpeny lenne rajta, hanem az apácák redőnyös öltönye a fejét betakaró vélummal. De annyira nem volt

világos, hogy ezt biztosan meg tudta volna állapítani, ahhoz pedig nem volt bátorsága, hogy közelebb lépjen a kőpadhoz. A látvány valódiságában egy pillanatig sem kételkedett, s még az a bizonytalan érzés sem futott át rajta, amely néha az alvó embert megnyugtatja, hogy álma túlságosan valószínűtlen. De a messzibe tekintő alak, úglátszik megérezte, hogy néhány lépésnyire tőle egy élő lény áll, mert lassan, nagyon lassan Andrea felé fordította a fejét. És a lausanne-i Szent Szív zárda egykori növendéke most azt látta, hogy a homályból előtűnő sápadt arc, az ő, Andrea arca, de ugyanakkor valaki másé is, egy halott anyáé, aki már oly régen elhagyta. Szeretett volna odamenni hozzá és megcsókolni a sokat szenvedett arcot, mely csak nézte őt, kimondhatatlan részvétellel és fájdalommal. Andrea érezte, hogy könny tőlul a szemébe, s egy pillanattal később az alak körvonalai elhomályosultak, majd teljesen összefolytak a szürke fallal.

A kőpadhoz lépett, letérdelt az ázott levelekre és a hideg kőre hajtva fejét, csendesesen sírni kezdett. Az évek hosszú sora alatt elfojtott könnyek tértek most fel lényének legbelsejéből és áztatták az érzéketlen kőlapot. Amikor egy idő múlva felemelte fejét, tekintete megint az áthatolhatatlan éjszakába ütközött, mely mint valami simulékony, tapadó anyag, teljesen körülvette. Nem látott semmit maga körül, amibe tekintete bekapaszkodhatna, kisése elszédült, s a következő pillanatban úgy érezte magát, mintha a világűrben zuhanna valami feneketlen mélység felé. Kellemes zsbongás járta át testét, de Andrea éppen ettől ijedt meg. Minden erejét összeszedve elindult abba az irányba, ahol a hidat sejtette: néhány lépést tett cikcokban, de mert nem érezte lába alatt a kivezető ösvényt, visszatért a kiindulási helyére. Olyan tájékozatlan volt, mint az az ember, aki egy idegen szállodai szobában éjszaka közepén felriad, s ha homályosan tudja is, hol van, rossz helyen keresi a kapcsolót, és amikor még félálomban ki akar lépni az ágyból, teste a falba ütközik.

Egy második sikertelen kísérlet után Andrea végre megtalálta az ösvényt, s most becsukott szemmel, mert így tájékozódási érzéke biztosabban működött, elindult a híd felé, lassan, csúsztatott lábakkal, félszeg mozdulatokkal, mintha a sötétségbe akarna megkapaszkodni. Minden méterért úgy kellett megküzdenie, mintha láthatatlan hadsereg ellen harcolna. Nem gondolt semmire, az embertelenül nehéz munka minden figyelmét lekötötte, csak azt érezte, ha nem sikerül rövidesen kiérnie a kocsiútra, ami már

azt jelenti: félig otthon van, — inkább lefekszik a fűre vagy visszatér a kőpadhoz, mintsem, hogy folytassa ezt a reménytelen küzdelmet. Ebben a pillanatban lába a boka fölött beleütközött a fahíd szélső gerendájába, mely magasabban állt a talajnál. Fájdalmában felsikoltott s a szíve is megdobbant, mert az akadály váratlanul érte; de a megnyugvás érzése, hogy kikerült ebből az elvárásolt udvarból, mindennél erősebb volt. Még nincs túl a veszélyen, mert könnyen megbotolhat az egyenetlen gerendákban, s valahol a híd közepén a korlát is letört, — ez a híd nem azért maradt itt, hogy az éjszakában átsétáljanak rajta — s Andrea mégsem félt, mert itt tudta, mire kell vigyáznia, hogyan kell lépnie, míg az előbb teljesen ki volt szolgáltatva ismeretlen erők szeszélyes játékának. Az előbb? Alig néhány másodperc telt el azóta, hogy a hídhöz ért, s mégis úgy tetszett neki, mintha a kőpad körül lejátszódott különös események régen, nagyon régen történtek volna. Szíve hangosan dobogott, keze is remegett az izgalomtól, de a kőpadon látott alak, akinek valószínűs jelenlétében ott egy pillanatig sem kételkedett, már elhomályosodott.

Amikor elérte a kocsit, kissé megpihent, felhajtotta esőköpenyének a szélét, majd sietős léptekkel nekivágott a platánsornak. Itt is sötétség volt, az egymásra borult fák valószínűs alagutat képeztek, nem lehetett látni az utat s a kétoldalt felmagasuló platánok sorát is csak sejtette az ember, de helyenkint mégis behatolt oldalról valami erőtlen fény, és jelezte az utat, emelkedéseivel s kanyarulataival. „Aggódni fognak értem”, mondta magában Andrea, s bár ólmos fáradtság nehezedett minden tagjára, futni kezdett. Tudta, hogy nemsokára eléri a jöttekor merészen kikerült tócsát, de mert a sötétben úgyszem ismételhette volna meg bravurját, még futását sem lassította, csak arra vigyázott, hogy lehetőleg kikerülje a pocsolya közepét, de ugyanakkor ne menjen túlközel az út jobb széléhez sem, mert elég egy elhibázott lépés, és belesik a Sédbe. Életében most sajnálta először, hogy sohasem hordott hőcsizmát, mert akkor gyerekjáték lenne a vízen átlábolni. S máris érezte, víz hatol cipőjébe, előretartott keze nedves lett, sőt még arcába is fröcscent a sáros léből. Nem törődött semmivel, bukdácsolva átjutott a tócsán, és futott tovább, mintha láthatatlan üldözők elől menekülne. Cipője minden lépésnél cuppant egyet, lába csupa víz volt, s ugyanakkor felsőteste is vejejtékben úszott. Lihegett, mint az agyonhajszolt állat, fe-

je zúgott, de az érzéseknek ebben a furcsa összevisszaságában valami megmagyarázhatatlan öröm tartotta hatalmában, mely különös ellentétben Andrea testi állapotával, a súlytalanság, lebegés érzetét keltette benne.

Néhány percnyi szaladás után az út világosodni kezdett, mint amikor a vonat alagút vége felé közeledik. A minden porcikájában remegő nő kiért a platánsorból, s már látta is a kisváros lapos házait, mely mögött békés emberek alszanak. Csak ekkor jutott eszébe, hogy megnézze óráját. Az első lámpaoszlop fényénél a csillogó szerkezetre pillantott, majd csodálkozva füléhez emelte. De semmi kétség, az óra járt, s nem volt több félnyolcnál. „Azt hittem, már éjfél is elmúlt”, mondta magában megnyugodva. Remegése még nem múlt el, olyan gyöngének érezte magát, hogy legszívesebben leült volna a lámpa melletti kőkupacra, de azután mégis folytatta útját. Az ég még kissé felhős volt, a délutáni szél elállt, s csak a láthatár felett ragyogott társtalanul egy csillag. A fordulóban fiatal munkáskülsejű ember beszélgetett egy lánnyal. Amikor Andrea a közelükbe ért, elhallgattak, s olyan különösen néztek rá, hogy zavarában elpirult. „Mi nézniláló van rajtam?”, gondolta, s csak most jutott eszébe, hogy elfelejtette rendbehozni magát. Felhajtott köpenyegével, rendetlen hajfürtjeivel és sáros harisnyájával valóban különös látvány lehet. De már elérte a Fenyves-utcai ház kapuját, s egy pillanattal később nesz-telenül beleveszett a kert homályába.

Just Béla.